

Никола Бодирога

ПРИГОВОР ТРЕЋЕГ ЛИЦА У ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ

У ЗИП-у из 2000. законодавац није уредио инструментне правне заштитне права трећих лица која могу бити угрожена у извршном поступку. Проблем је био разрешаван на два начина. Прво, треће лице је могло излучном службом да покрене парнични поступак. Друго, приговор трећега лица је дозвољен широким тумачењем одредбе члана 49. став 3. ЗИП-а из 2000. У тој ситуацији сјорно је било ишање процесних одредби које би се примениле на дају ситуацију.

У пракси се редовно дешава да права трећих лица буду повређена сировођењем извршења. Од судског извршиоца не може се очекивати да приликом сировођења извршења за сваку ствар која се налази у поседу дужника посебно извршује својински статус. С тим у вези, редовно се радњама принудног извршења обухвајају и ствари и права која припадају трећим лицима. Због тога се законодавац у новом ЗИП-у из 2004. определио да поново uvede приговор као примарно средство заштитне трећих лица у извршном поступку.

Треће лице које тврди да има право на предмету извршења може иштити своја права приговором све до окончања извршног поступка. Алтернативно, треће лице може и да покрене парницу. Наравно, да би се захтеву трећега лица удовољило, потребно је да је његово право таквог квалитета да сиречава извршење.

Тога се инјервенија законодавца којом су трећим лицима у извршном поступку поново обезбеђена правна средства за заштити њихових права чини оправданом. Одсутно правних средстава за заштити права трећих лица у извршном поступку показало се ојасним и по правну сигурност и по ефикасност извршења. Приговор трећега лица у извршном поступку, поново уведен одредбама ЗИП-а из 2004, успева да помири захтеве ефикасности и законности у сировођењу извршења.

Кључне речи: *Извршење. – Приговор. – Разлози. – Поступак.*

УВОД

Иако се у улози странака у извршном поступку појављују извршни поверилац и извршни дужник, извршење често производи

последике и у правним сферама трећих лица. Вођење извршног поступка мора бити ограничено на ствари и права извршног дужника, тј. на корпус права лица чија обавеза произлази из извршне или веродостојне исправе. У пракси се из различитих разлога (грешке извршног суда, несавесно коришћење процесних права од стране странака извршног поступка итд.) дешава, да се извршењем повреди право неког лица које није ни извршни поверилац ни извршни дужник.

Управо због таквих ситуација, које нису ретке, трећим лицима чија су права повређена спровођењем извршења, потребно је гарантовати правна средства за заштиту њихових права.

Предмет нашег интересовања у овом раду је приговор трећег лица, нарочито правно средство које је установљено ради заштите трећих лица од повреда њихових права у поступку извршења. Биће анализирани главне процесне карактеристике приговора трећег лица, као и особености које прате поступак одлучивања по изјављеном приговору. Коначно, анализираћемо могући утицај заштите права трећих лица на остварење начела ефикасности извршног поступка у светлу новог Закона о извршном поступку из 2004.¹

I. ДВОСТРАНАЧКИ КАРАКТЕР ИЗВРШНОГ ПОСТУПКА

Начело постојања две страначке улоге заузима централно место у извршном поступку.² Суштина овог начела састоји се у томе да не може бити ни парничног ни извршног поступка, ако не постоје две странке са супротним улогама.³ Оно што везује парнични и извршни поступак јесте постојање супротстављених страначких улога. Могуће је да и у извршном и у парничном поступку у истој страначкој улози учествује више субјеката, било као самосталне странке-супарничари, било као њихови помагачи-умешачи.⁴ Никада се, међутим, не може догодити да у једној парници или предмету извршења, односно обезбеђења, буде више или мање од две страначке улоге.

Ова нужност постојања две супротне страначке улоге у парничном, односно извршном поступку, има за последицу да извршни

1 Закон о извршном поступку Републике Србије (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 125/2004), донет 15. XI 2004, у даљем тексту: ЗИП из 2004.

2 Г. Свилановић и Н. Шаркић, *Положај странака у извршном поступку*, Актуелна питања југословенског процесног законодавства, Београд 1996, стр. 237.

3 Н. Срећковић, Д. Лукић, *Приручник судског извршног поступка*, Београд 1981, стр. 28.

4 С. Трива, В. Белајец, М. Дика, *Судско извршно право*, Загреб 1984, стр. 93.

и парнични поступак престају, ако из било ког разлога дође до сједињења (конфузије) парничних улога.

Појам странака у парничном поступку искључиво је процесноправни, а у извршном поступку и материјалноправни, јер поверилац може бити само лице које поред нужних процесноправних, испуњава и материјалноправне претпоставке. То значи да је носилац потраживања из извршне или веродостојне исправе, а дужник само лице које поред процесних претпоставки, такође испуњава и материјалноправне претпоставке, тј. да је према извршној или веродостојној исправи, носилац обавезе испуњења потраживања које је утврђено на ауторитативан начин.

У извршном поступку, поверилац још у предлогу за извршење мора доказивати својство повериоца и дужника извршном или веродостојном исправом, односно, у случају правног следовања, јавном или по закону овереном приватном исправом. Сличност између странака извршног и странака парничног поступка састоји се само у томе што странке у извршном, као и странке у парничном поступку, морају испуњавати исте процесне претпоставке, као нпр. постојање странке, страначку и парничну способност.⁵

За разлику од парничног поступка, где од самог почетка па до правноснажног завршетка није познато да ли повреда или угрожавање субјективног грађанског права на које се тужилац позива, постоји или не, извршни поступак није праћен неизвесношћу у том смислу. Наиме, већ приликом покретања извршног поступка, извршни поверилац је дужан да уз предлог за извршење приложи извршну или веродостојну исправу, којом се неспорно потврђује постојање и доспелост потраживања извршног повериоца. То значи, да је већ у фази покретања извршног поступка јасно коме припада потраживање, ради чијег намирења се води извршни поступак, што се одражава на процесна права и дужности странака у извршном поступку.

II. О ПОТРЕБИ ЗАШТИТЕ ПРАВА ТРЕЋИХ ЛИЦА У ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ

ЗИП из 2004. ставља на располагање трећим лицима, тј. учесницима у поступку који нису ни извршни поверилац ни извршни дужник одређена правна средства ради заштите њихових права. То нису правни лекови, већ средства за заштиту њихових права, као последица положаја који ова лица имају у поступку извршења.⁶ У извршном поступку потенцијално учествује много шири круг

⁵ Hans Brox/Wolf-D.Walker, *Zwangs-vollstreckungsrecht*, München 1999, стр. 8.

⁶ В. Ристић, *Коментар ЗИП*, Београд 1999, стр. 121.

субјеката него у парничном поступку. Приликом извршења може доћи (и редовно често долази) до обухватања и имовинских односа дужника са трећим лицима. Та лица не представљају странке у извршном поступку, али им закон признаје право да буду обавештени о току поступка и да предузимају одређене радње.

Трећа лица могу да се умешају у поступак у коме нису странке и да активно штите своја права и правне интересе. Извршење се спроводи на стварима и правима који припадају дужнику, тј. који се налазе у његовој државини. Уколико се извршење спроводи на непокретностима, не постоје никакве тешкоће да се утврди да ли оне припадају дужнику или не. То обезбеђују информације из земљишних књига на подручјима где су земљишне књиге установљене у складу са законом. Другачије стоје ствари са покретним стварима. Овде би било превише захтевати од судског службеника да за сваку покретну ствар утврђује да она припада дужнику. Зато судски службеник треба само да утврди да ли се покретне ствари налазе у државини извршног дужника.

Међутим, у поступку извршења не може се увек са прецизношћу утврдити које ствари и права припадају само извршном дужнику. Ако би се у сваком конкретном случају, орган надлежан за спровођење извршења упуштао у проверу, тиме би се ишло на уштрб економичности поступка. Због тога ЗИП из 2004, тежећи да ублажи противречност између ова два захтева, полази од претпоставке да извесна ствар или право који су у конкретном случају предмет извршења припадају дужнику, али је истовремено под условима утврђеним законом установљено овлашћење у корист трећих лица да ту претпоставку оспоравају.

Законодавац, као што смо видели, није прописао дужност органа који је надлежан за спровођење извршења, да у сваком појединачном случају испитује да ли ствар у односу на коју се спроводе радње извршења припада дужнику или неком трећем лицу, већ полази од неких објективних обележја, при чему, ако су та обележја присутна, онда се претпоставља да њему спорна ствар заиста припада. Та су обележја бројна и различита: а) у погледу ствари на којима се права стичу уписом у земљишну, односно другу законом одређену јавну књигу, ако се као уписано лице јавља извршни дужник, значи да ствар односно право припада њему, б) ако земљиште није уписано у јавну књигу, онда се као ваљана претпоставка узима посед, односно супосед, в) у погледу покретних ствари које се налазе код самог повериоца или трећег лица, довољна је изјава извршног повериоца, односно трећег лица да те ствари припадају дужнику и да је оно вољно да их преда, г) у погледу потраживања довољно је само тврђење извршног повериоца.⁷

7 Б. Благојевић, *истио*, стр. 294.

Треће лице може правним средством које му је признато да спречи даље вођење, односно наставак извршења на неком предмету или његовом делу, или на неком припатку некретнине, који је обухваћен извршењем у корист неког другог лица, због тога што оно (треће лице) има на њему такво право због којег није допуштено извршење ради намирања повериоачевог захтева.⁸

Захтев трећег лица, односно његов приговор, усмерен је према дозволи извршења, а не према потраживању као таквом. Право трећег лица није повређено доношењем извршног наслова као правног акта већ спровођењем извршних радњи на основу тог правног акта. Управо у том јазу између правног стања утврђеног извршним насловом по којем је извршни дужник обавезан да намири повериоачево потраживање и фактичког стања, које значи и спровођење фактичких радњи према имовини трећег лица, ствара се простор за треће лице да се користи наведеним правним средством. Предмет напада трећег лица је само извршење, и то само уколико су њиме повређена права дотичног трећег лица, које се њиме користи (а не сваког трећег лица, па и оног чија су права повређена, али се овим средством није користио).⁹

III. НЕДОПУСТИВОСТ ПРИГОВОРА ТРЕЋЕГ ЛИЦА У ВРЕМЕ ВАЖЕЊА ЗАКОНА О ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ ИЗ 2000.

У Закону о извршном поступку из 2000 (у даљем тексту: ЗИП из 2000)¹⁰ није предвиђено право трећег лица да поднесе приговор, а камоли упућивање на парницу ради проглашења недопуштеним. Сходно томе, судска пракса је заузела становиште по коме се у ЗИП-у из 2000. не дозвољава подношење нити приговора нити тужбе трећег лица ради проглашења извршења недопуштеним, те се такав приговор, односно тужба морају одбацити. Као образложење, узимане су одредбе члана 262. ЗИП-а из 2000. којима је било предвиђено да се поступак започет до дана ступања на снагу овог закона има окончати по одредбама новог Закона. У једном случају Виши привредни суд у Београду заузео је став по коме пропуст законодавца да предвиди приговор трећег лица у поступку извршења значи да се такав приговор мора одбацити као недозвољен, чак иако је поднет у време важења ранијег Закона о извр-

8 Ф. Чулиновић, И. Матијевић, *истио*, стр. 1144.

9 Ф. Чулиновић, И. Матијевић, *истио*, стр. 1144.

10 Закон о извршном поступку донет 30. јуна 2000. године, који је ступио на снагу 8. VII 2000 (*Службени лист СРЈ*, бр. 28/00, 73/00, 71/01).

шном поступку из 1978 (у даљем тексту: ЗИП из 1978)¹¹ који је подношење таквог приговора дозвољавао.¹² Са готово идентичним образложењем, заснованим на тумачењу прописа *stricto sensu*, приговор трећег лица одбацивали су и судови опште надлежности.¹³

Постојало је, међутим, и другачије становиште. Тако је Виши привредни суд у Београду, само шест месеци након доношења напред цитиране одлуке, заузео становиште по коме доношење ЗИП-а из 2000. не може утицати на завршетак поступка који је покренут приговором трећег лица, ако је приговор изјављен у време важења ранијег ЗИП-а из 1978.¹⁴ Основ оваквог резоновања је тумачење по коме то што се у ЗИП-у из 2000. не помиње приговор трећег лица, не значи да он није дозвољен, јер се ради о својинској тужби, чије се подношење не може искључити само зато што није у закону наведена.

Тумачење прелазних и завршних одредаба ЗИП-а из 2000. изазивало је недоумице. Наиме, у ЗИП-у из 2000. у прелазним и завршним одредбама прописана је примена новог закона на већ започете поступке извршења (види члан 262. ЗИП-а из 2000). Ради се о методу, досада непознатом у упоредном законодавству.¹⁵ Ова одредба представља изузетак и у односу на досада устаљену праксу, када је реч о прелазним и завршним одредбама процесних закона. То даље значи да се ЗИП из 2000. који забрањује тужбу за недопустивост извршења, примењује на спорове започете по тужбама за недопустивост извршења, а по одредбама ЗИП-а из 1978.

Ипак, не може се констатовати да је по овом питању судска пракса била сасвим јединствена. Одбацивање приговора трећег лица који су поднети у време важења ранијег ЗИП-а из 1978, а по којима се одлучује у време примене ЗИП-а из 2000, одговарало би рестриктивнијем тумачењу прелазних одредаба ЗИП-а из 2000.

11 Закон о извршном поступку (*Службени лист СФРЈ*, бр. 20/78), у даљем тексту: ЗИП из 1978.

12 Решење Вишег привредног суда у Београду, Пж 2501/2000 од 15. XI 2000.

13 Решење Округног суда у Ваљеву, Гж 221/01 од 28. II 2001.

14 Решење Вишег Привредног суда у Београду, Пж 3109/2001 од 30. V 2001.

15 Опште је правило да се претпоставке за предузимање и дејство неке парничне радње оцењују према закону који је важио у време њеног предузимања. Из тога не следи да се процесни закони примењују са ретроактивним дејством. Начелно, процесни закони се примењују одмах, али се њихово дејство не може протегнути на парничне радње, које је странка предузела пре ступања новог процесног закона на правну снагу. У супротном, настају проблеми у усклађивању радњи које су предузете по старом процесном закону, са другачијим правним режимом који је установљен новим процесним законом. Ово нарочито важи у ситуацији у којој нови процесни закон не предвиђа неко правно средство, које је било могуће изјавити по ранијем закону. Један такав проблем су проузроковале прелазне и завршне одредбе ЗИП-а из 2000. Више о проблему важења процесних закона у времену види у С.Трива, М. Дика, *Парнично процесно право*, Загреб 2004, стр. 63.

Преовладало је схватање, по коме, ступање на снагу новог ЗИП-а из 2000, не утиче на парнични поступак који је покренуо дужник ради утврђивања да је извршење недопуштено, па без обзира на то што нови закон не познаје тај институт и што предвиђа да ће се поступак извршења започет по правилима ранијег ЗИП-а из 1978, окончати по одредбама новог закона, такав парнични поступак покренут по одредбама ранијег ЗИП-а из 1978. има се и окончати по одредбама ранијег ЗИП-а из 1978.

За ово становиште определио се и Врховни суд Србије. Иако ЗИП из 2000. предвиђа да ће се поступак извршења започет по правилима ранијег ЗИП-а из 1978. окончати по одредбама новог ЗИП-а из 2000, како је парнични поступак ради проглашења извршења недопуштеним започет за време важења ранијег ЗИП-а из 1978, то се парнични поступак има окончати на основу ранијег ЗИП-а из 1978, без обзира на то када је настао извршни наслов.¹⁶ Решење о извршењу донето је у време важења ранијег ЗИП-а из 1978. У то време поднета је и тужба у овој парници. Зато се и одлука мора донети по ранијем ЗИП-у из 1978.¹⁷

IV. ПРИГОВОР ТРЕЋЕГ ЛИЦА ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗИП-а ИЗ 2004.

ЗИП из 2004. поново успоставља право трећих лица да уложе приговор и тако спрече извршење на предмету на којем имају одређено право.¹⁸ Излучни приговор трећег лица против извршења, заправо је последица схватања да је за трећа лица извршење однос између извршног повериоца и извршног дужника *inter alios acta*, ако извршење тангира сферу правних интереса трећег лица. У таквим ситуацијама мора се омогућити ефективна заштита ле-

16 Решење Врховног суда Србије Пж, 3/2001 од 7. II 2001.

17 Решење Врховног суда Србије, Рев.4456/01 од 25. X 2001.

18 У аустријском праву (које је, поред немачког права, већ деценијама узор за одређена решења у нашем извршном процесном законодавству) као средство које стоји на располагању трећем лицу предвиђена је тужба која се као и у складу са одредбама нашег ЗИП-а из 2004, може поднети без претходног подношења приговора од стране трећег лица, чиме се заправо извршење нужно претвара у парницу. Треће лице које на заплешеној ствари има право које спречава извршење може да поднесе излучну тужбу (*Exszindierungsklage*). Најчешће је као разлог својина са свим могућим модалитетима: пуна својина, сусвојина, својина са задржавањем права располагања итд. Тужба се подноси суду који је одобрио извршење. Овде не важи евентуална максима, што значи да треће лице не мора све своје приговоре обухватити излучном тужбом истовремено. Коначно, постоји тужба којом се доказује приоритет добијеног заложног права (*Pfandvorrangsklage*). Треће лице које тврди да има заложно право на ствари која је заплешена у извршном поступку, може да поднесе тужбу којом ће тражити приоритетно намирење. Више о томе види у A. D. Hübner, T. Klicka, *Zivilverfahren*, Wien 2002, 2. Auflage, стр. 194.

гитимним правним интересима трећих лица, па им се зато даје могућност да до краја извршног поступка поднесу несуспензиван приговор против извршења на одређеном објекту, са захтевом да се извршење на том предмету прогласи недопуштеним у мери у којој се извршењем на одређеном предмету повређују права треће особе.¹⁹

За признање легитимног правнозаштитног интереса трећег лица да поднесе приговор, од изузетног је значаја чињеница да му поред приговора на располагању стоје и друга правна средства, помоћу којих би могао да издејствује проглашење извршења у погледу спорног предмета недопуштеним. Постоји и могућност да треће лице покрене парницу ради проглашења извршења недопуштеним, подношењем излучне тужбе. Ради се о тужби којом треће лице тражи излучење ствари на којој има право из имовине извршног дужника на којој се води извршење. Треће лице, по правилу, подноси излучну тужбу на основу упута извршног суда, али он није неопходан.

Када је реч о регулисању приговора трећег лица по одредбама ЗИП-а из 2004, посебно су важна питања разлога за изјављивање приговора, поступка одлучивања, као и одлуке суда којом се мериторно одлучује о захтеву трећег лица.

1) Разлози – као разлози због којих треће лице изјављује приговор у извршном поступку најчешће се јављају следећа права:

а) *Својина*, као најобухватније стварно право, овлашћује треће лице да поднесе приговор против извршења на спорној ствари и то је најчешћи случај коришћења приговора од стране трећег лица. Овде такође долазе и сусвојина и заједничка својина, када ствари која је објект ових права предстоји опасност спровођења извршења. Интересантна је ситуација код уговора о купопродаји, где продавац и после предаје ствари купцу у државину, задржава право својине. Тада разликујемо два случаја. Ако извршење на односном предмету тражи поверилац купца, онда продавац који је задржао право својине има право да као треће лице поднесе приговор против спровођења извршења, јер на предмету има право својине.²⁰ Ако, пак, извршење тражи поверилац продавца који је након преноса државине ствари задржао право својине, купац има право да поднесе приговор ради заштите својих права. Њему је потребна ова заштита да би се спречио попис ствари, односно даље спровођење радњи извршења.

Када је реч о непокретним стварима, далеко је мања вероватноћа да дође до повреде права трећих лица, али она није сасвим

¹⁹ Види С. Омановић, *Глосаријум уз нови ЗИП Федерације Босне и Херцеговине*, Сарајево 2005, стр. 91.

²⁰ Тако Brox, Walker, *истио*, стр. 772.

искључена. На подручју за које није израђен катастар непокретности нити су установљене земљишне књиге, примењују се сходно правна правила која важе за исправе које се подносе уз предлог за извршење, као доказ о праву својине на непокретности која је предмет извршења и правна правила о другом начину уписа решења о извршењу на непокретности. Ако није могуће прибавити доказ о праву својине сагласно правним правилима која на том подручју важе, уместо доказа о својини, извршни поверилац је дужан да у предлогу за извршење назначи место где се непокретност налази, њен назив, границе и површину.²¹ Ако се као треће лице јавља сувласник непокретности, његово право је заштићено будући да се извршење на непокретности која је у сусвојини може одредити само уз сагласност свих сувласника. Законодавац је на тај начин настојао да искључи могућност повреде права трећих лица на непокретним стварима које су предмет извршења.

б) Као што право својине на стварима овлашћује на подношење приговора, исто то треба узети за *право својине на њош-раживањима*. Када се према томе заплени једно потраживање, које не припада извршном дужнику већ трећем лицу, треће лице може поднети приговор ради заштите својих права.

в) Ималац *неког другог стварног права (право њлодуживања, заложно право, хипотека, итд.)* такође може са успехом поднети приговор против извршења на ствари на којој постоји спорно право. То ће бити случај у ситуацији када нпр. плодоуживалац буде лишен државине ствари, или када ствари на којој постоји конституисана хипотека прети отуђење.²² Неће бити угрожено право хипотекарног повериоца, ако поверилац који је од њега слабији по рангу тражи принудну продају ствари. Ималац заложног права на покретној ствари, на којој државину врши директно или преко трећег лица, може такође са успехом истаћи приговор у поступку извршења. „Заложно право које је поверилац стекао на стварима свога дужника, а које су предмет извршења за рачун трећих лица не дају заложном повериоцу право да тражи излучење ових ствари од извршења, односно, да се извршење за рачун трећег лица као недопустиво обустави.“²³

г) Спорно је питање да ли *државина* овлашћује треће лице на подношење приговора ради заштите својих права у извршном поступку. Ту треба разликовати да ли се ради о покретној или непокретној ствари. Код принудног извршења на непокретним стварима, државина не може представљати ваљан основ за приго-

21 Види члан 100. ЗИП из 2004.

22 Види Burgstaller / Deixler- Hübner/Dolinar, *Praktisches Zivilprozessrecht II- Außenstreitverfahren und Exekutionsverfahren*, Wien 1997, стр. 35.

23 Решење Врховног привредног суда, бр. 281/60.

вор трећег лица, из простог разлога што недржавина често не одражава правни статус непокретности. Сматра се да државина покретних ствари овлашћује треће лице на подношење приговора.²⁴

д) *Облигациона права* изазивају посебну пажњу. Ако треће лице има право да од извршног дужника тражи повраћај ствари, требало би му признати право на приговор, из разлога што то значи да спорна ствар, односно предмет извршења, не припада имовини извршног дужника. Исто вреди и у ситуацији, у којој је је треће лице поверило извршном дужнику спорну ствар, а која припада имовини трећег лица. У том случају судски извршилац нема овлашћење да попише спорну ствар.²⁵ Ако се, пак, ради о обичном захтеву за предају ствари, активној легитимацији трећег лица за подношење приговора не би било места, јер у том случају спорна ствар или потраживање и даље припада имовинској сфери извршног дужника.

ђ) *Уговором о лизингу*, преноси се на корисника лизинга да ствар употребљава у одређеном року и да за то плаћа накнаду, а након истека тог периода могуће су различите опције (прелазак у својину корисника лизинга, враћање ствари итд.). Ако извршење затражи поверилац корисника лизинга, и то на ствари која је предмет уговора о лизингу из разлога права својине, или права на повраћај ствари, давалац лизинга може да истакне приговор, односно да затражи да се извршење на предмету лизинга прогласи недопуштеним.²⁶ Ако, пак, поверилац даваоца лизинга затражи извршење на предмету лизинга који се налази у поседу корисника лизинга, не би му требало признати право на заштиту, јер би у том случају корисник лизинга имао право да од извршног судије захтева измену пописа.²⁷ Финансијски лизинг намеће даваоцу лизинга позицију кредитора. Уговор је орочен на одређено време. Рате које плаћа корисник финансијског лизинга одговарају финансијским трошковима даваоца лизинга. Ако поверилац корисника лизинга тражи извршење на предмету лизинга, давалац лизинга има право на приговор. У случају да поверилац даваоца лизинга тражи извршење на предмету лизинга, корисник лизинга би у случају пописа могао да тражи од извршног судије да измени попис, те су у том случају његова права и без активне легитимације за изјављивање приговора довољно заштићена.

24 Rechberger/Oberhammer, *Exekutionsrecht*, Wien 2002, стр. 72.

25 Rechberger, Simotta, *Exekutionsverfahren*, Wien 1992, стр. 25.

26 Holzhammer, *Österreichisches Zwangsvollstreckungsrecht*, Wien 1993, стр. 58.

27 У немачком праву, у овој ситуацији не би постојало право на приговор, зато што је против заплене ствари гарантовано посебно правно средство „Ertignung“. Види параграф 809. немачког законика о грађанском судском поступку Zivilprozessordnung (ZPO).

2) Поступак – приговор се доставља извршном повериоцу на одговор.²⁸ Поверилац може одговорити, али не мора. Рок за одговор износи 3 дана. Даљи поступак зависи од изјашњења повериоца. Ако извршни поверилац призна право трећег лица, извршни суд ће обуставити извршење. Сам приговор нема суспензивно дејство, што значи да ће се о приговору одлучивати истовремено са спровођењем извршења.²⁹ Решење по којем би суд застао са спровођењем извршења до доношења решења по приговору водило би одуговлачењу поступка. Суд ће одбацити приговор ако треће лице не учини вероватним постојање свог права које извршење чини недопуштеним. Уколико поверилац оспори постојање права трећег лица, или се у прописаном року не изјасни, суд ће упутити треће лице да покрене парницу и то у року од 15 дана од дана достављања решења. Ако, пак, поверилац призна право трећег лица, то ће довести до обуставе извршења на предмету на којем постоји право трећег лица. Овакво решење намеће захтев за брзим окончањем извршног поступка.

Ако по приговору трећег лица не одлучи извршни суд, треће лице ће бити упућено да покрене парницу. Упућивање трећег лица на парницу доводи до подизања тужбе која се традиционално назива „излучном тужбом“.³⁰

Треће лице може покренути парницу ради проглашења извршења недопуштеним и без упута извршног суда све до окончања извршног поступка. Тужбом може такође бити обухваћен и извршни дужник, уколико оспорава постојање права трећег лица. Подношење тужбе не спречава даље спровођење извршења.³¹ Тужба трећег лица припада конститутивним тужбама, јер се њоме тражи једна промена у правном свету, а то је проглашење извршења недопуштеним. У улози туженог појављује се сам поверилац који оспорава постојање права трећег лица. Уколико право трећег лица оспори и дужник, поверилац и он ће бити заједно обухваћени тужбом.

ЗИП из 2004. не прописује да ли се у овом случају ради о супарничарству и о којој врсти. Тужени извршни поверилац и извршни дужник нису материјални супарничари, тј. нису у погледу предмета спора у правној заједници. Из тога би се дало закључити да су формални супарничари, на основу законског овлашћења које трећем лицу даје прилику да, по правилима о атракцији, поднесе тужбу против извршног дужника код истог суда који је надлежан за спор против извршног повериоца, иако тај суд иначе не би био

²⁸ Види члан 23. став 2. ЗИП-а из 2004.

²⁹ Члан 23. став 7. ЗИП-а из 2004, с тим што је могуће одложити извршење на предлог трећег лица уколико оно учини вероватним да би без одлагања извршења претрпело знатнију штету у складу са чланом 65. ЗИП-а из 2004.

³⁰ Чалија, Омановић, *истио*, стр. 400.

³¹ Члан 24. ЗИП-а из 2004.

надлежан да поступа у спорној ствари. Постоји и супротно мишљење. Захтев излучне тужбе управљен је на проглашење извршења недопуштеним и може се поднети све до окончања извршног поступка. Супарничарство извршног дужника и извршног повериоца заснива се на самом закону, услед чега нема места примени општег режима који је регулисан чланом 199. ЗПП. Ово супарничарство није материјално јер тужени нису у правној заједници, нити се њихова права и обавезе могу приписати истом чињеничном и правном основу. Атракција месне надлежности коју изазива излучна тужба, а која није допуштена у случају формалног супарничарства, још је један разлог због којег се не може говорити о формалном супарничарству. Дејство пресуде којом се решава о захтеву из излучне тужбе мора бити једнако према извршном дужнику и извршном повериоцу. Немогуће је замислити ситуацију у којој би пресуда којом се усваја захтев трећег лица дејствовала према извршном повериоцу, али не и према извршном дужнику. То би довело до нових спорова у којима би извршни дужник био један од супарничара. Зато се овде ради о истим захтевима, тј. о захтеву за проглашењем извршења недопуштеним. То, у коначном, значи да супарничарство извршног повериоца и извршног дужника, по својим дејствима, највише одговара јединственом супарничарству.³² Овакви ставови наилазе на широку подршку у литератури извршног процесног права.³³

3) Одлуке суда – суд може усвојити тужбени захтев и прогласити да је извршење недопуштено у погледу предмета на којем треће лице има право које извршење чини недозвољеним. „Основаност захтева трећег лица у излучној тужби не зависи од тога да ли је дуг у извршном поступку измирен, већ искључиво од тога да ли је извршни суд одредио извршење на предмету у погледу кога треће лице има неко право“.³⁴ У том случају извршење ће бити обустављено, а извршни суд ће укинути спроведене извршне радње. Ако је тужбени захтев трећег лица усвојен тек пошто је извршење спроведено и поверилац намирен, трећем лицу стоји на располагању тужба из правно неоснованог обогаћења, јер противизвршење је у нашем праву средство којим се може користити само дужник. Након завршеног извршног поступка, треће лице које је претрпело какву штету, може тражити још само одштету на основу одредаба општег грађанског права.

³² Тако Зоран Ивошевић, *Супарничарство*, докторска дисертација, Београд 1978, стр. 359.

³³ Трива, Белајец, Дика, *истио*, стр. 336; М. Чизмовић, *Правни лекови у извршном поступку*, Гласник адвокатске коморе Војводине, бр. 1/79, стр. 10; Н. Срећковић, Д. Лукић, *Приручник судског извршног поступка*, Београд 1981, стр. 226. За супротно гледиште види Никола Воргић, *Противљење трећих лица извршењу*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, стр. 76.

³⁴ Врховни суд Војводине Рев. 76/90.

V. ПРИГОВОР ТРЕЋЕГ ЛИЦА И НАЧЕЛО ЕФИКАСНОСТИ (ХИТНОСТИ)

„У поступку извршења и обезбеђења суд је дужан да поступа хитно“.³⁵ О предлогу за извршење суд је дужан да одлучи у року од 3 дана од дана подношења предлога. „Рокови које суд одређује за предузимање одређених радњи не могу бити дужи од 3 дана, осим ако овим законом није другачије предвиђено“.³⁶ Ако странка неоправдано није предузела радњу у року који је одређен законом, или који је одредио суд, губи право на предузимање те радње.

Хитност је, према томе, идеја водиља извршног поступка. То је последица чињенице да у извршном поступку не постоји неизвесност у погледу постојања повериоцевог потраживања, већ само дужниково одбијање да то потраживање у парционом року испуни. Да је *ratio legis* законодавца био да хитност издигне на ранг највишег начела Закона о извршном поступку, сведочи одредба члана 5. став 4. ЗИП-а из 2004. којом се заправо непоступање суда у роковима прописаним законом сматра једним од разлога за разрешење од судијске функције.

Начело хитности јесте једино начело које се појављује искључиво у извршном поступку. У парничном поступку обавеза хитног поступања није уздигнута на ранг принципа, на којем би се заснивао сам поступак. Како начело хитности не може да се „позајми“ из ЗПП³⁷, било је неопходно да хитно поступање у извршном поступку буде изричито прописано. Ефикасност у спровођењу извршења је од изузетног значаја како за остварење субјективних, грађанских права, тако и за потврду и одржавање система објективног права у целини.

Најчешће од дужине трајања извршног поступка зависи и сам квалитет правне заштите која ће у извршном поступку бити пружена. Ако поверилац и успе да намири своје потраживање, оно може бити обезвређено, зато што је примера ради, ствар која се дугује услед протекла времена изгубила на вредности, или нпр. новчано потраживање повериоца буде обезвређено услед инфлације. Услед одуговлачења са спровођењем извршења, не доводи се само у питање остваривање потраживања извршног повериоца, већ остају негативне последице на плану правне сигурности уопште. Поверилац с пуним правом очекује да његово потраживање буде право-времено измирено. Изостанак одговарајућих активности органа извршног поступка на том плану, условљава опадање ауторитета

³⁵ Члан 5. став 1. ЗИП-а из 2004.

³⁶ Члан 5. став 3. ЗИП-а из 2004.

³⁷ Члан 27. ЗИП-а из 2004. налаже сходну примену одредаба ЗПП у поступку извршења.

судова у очима правних субјеката. Према томе, принцип ефикасности у спровођењу извршења је пре свега индикатор квалитета судске делатности. Имајући у виду овакав значај начела ефикасности, захтеви које ово начело поставља прожимају се кроз цео извршни поступак. Разуман рок у којем се мора одлучити о захтеву правног субјекта, гарантован чланом 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција)³⁸, примењује се и на извршни поступак. Европски суд за људска права допушта да се у одређеним случајевима одлаже извршење, али та чињеница не доводи у питање основне квалитете гаранције из члана 6. Конвенције. При томе време потребно за извршење треба додати временском интервалу трајања поступка из којег потиче извршина исправа.³⁹ Време потребно за извршење рачуна се од подношења предлога за извршење.⁴⁰ Критеријуми за процену разумности рока унутар кога процедура извршења треба да се заврши исти су као и за процену дужине трајања претходног когницијског поступка. Ту треба узети и обзир хитност случаја, његову сложеност, понашање самих странака итд.

Једна од новина у ЗИП-у из 2004. јесте што се поново трећим лицима признају правна средства за заштиту њихових права и правних интереса, којима прети опасност од повреде у току извршног поступка. ЗИП из 2000. негативно се одредио према правима трећих лица. Изостављање било каквих одредби у ЗИП-у из 2000. о правима трећих лица, чија права могу бити повређена радњама спровођења извршења, правдало се управо принципом ефикасности. Из тога можемо извести закључак да је законодавац одредбама ЗИП-а из 2000, заправо услед жеље да обезбеди што већу ефикасност у извршном поступку, одлучио да се оглуши о једно од основних начела којима је проткан уставни поредак, а то је право на правну заштиту. ЗИП из 2000. је према томе одлучио да начелу правне сигурности, као и праву на заштиту права сваког правног субјекта у законом прописаном поступку, претпостави принцип ефикасности.

Овакво резонување, већ на теоријском нивоу се показује погрешним, а и судска пракса коју смо у раду цитирали потврдила је да је у том случају законодавац пошао од погрешних премиса. Наиме, ако су трећа лица лишена могућности да своја права штите од повреде у извршном поступку по његовим правилима, онда као једина могућност која им стоји на располагању, јесте покретање парничног поступка. У том случају би се постигао управо супротан

38 Србија и Црна Гора је ратификовала Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода 2003, види *Службени лист СЦГ*, 9/2003.

39 Пресуда Европског суда за људска права *Hokkanen v. Finland* од 13. IX 1994.

40 Пресуда Европског суда за људска права *Vasilopolou v. Greece*, од 21. III 2002.

ефекат од оног који је био пројектован приликом усвајања ЗИП-а из 2000. Узимајући све изнете аргументе у обзир, законодавац се у ЗИП-у из 2004. одлучио, у интересу правне сигурности, као и поштовања права на једнаку правну заштиту, за гарантовање правних средстава трећим лицима којима се она могу супротставити на закону незаснованим задирањима у њихова субјективна права.

Оно што нас овде пре свега занима, јесте на који начин улагање приговора од стране трећег лица може да утиче на ефикасан ток извршног поступка. Осврнимо се на члан 23. ЗИП-а из 2004. који уређује претпоставке за изјављивање и особине приговора трећег лица. Оно што најпре пада у очи, јесте да се приговором треће лице може користити до окончања извршног поступка. Приговор трећег лица, односно, поступање по њему, стављено је претежно у надлежност извршног суда. Како би се спречило да трећа лица злоупотребљавају своје право на изјављивање приговора, предвиђено је да треће лице мора да учини вероватним да у погледу предмета извршења има право које спречава извршење. У супротном, суд ће одбацили приговор трећег лица.⁴¹ Овом одредбом заправо се спречава настанак ситуације у којој би се суд бавио приговорима трећих лица који се *prima facie* чине неоснованим. Приговор трећег лица мора према томе бити поткрепљен доказима, који право трећег лица уздижу на степен вероватности. Ова одредба, која није била предвиђена у ранијим прописима о извршењу грађанских судских одлука, свакако је корак напред ка бржем спровођењу извршења.

Још један аргумент у прилог тврдњи да се јамчењем права трећих лица на коришћење излучног приговора не угрожава ефикасност поступка, јесте чињеница да је по ЗИП-у из 2004. приговору трећег лица одузето суспензивно дејство.⁴² То што је треће лице изјавило приговор, не спречава извршни суд и органе извршног поступка да наставе са спровођењем извршења. Извршни суд може да усвоји приговор трећег лица само ако се извршни поверилац позитивно изјасни о његовим наводима. Другим речима, само у случају да од стране извршног повериоца постоји на несумњив начин дата сагласност са приговором трећег лица, извршни суд ће приговор да усвоји и да обустави извршење на предмету у погледу којег треће лице има право. У свакој другој ситуацији даљи поступак се измешта са извршног на парнични суд. Али сама чињеница да ће се поступак ради заштите права трећих лица водити по правилима парничног, а не извршног поступка, без утицаја је на даљи ток извршног поступка. Извршни суд, као и судски извршитељ настављају са радњама извршног поступка, не базирајући се

41 Види члан 23. став 3. ЗИП-а из 2004.

42 Види члан 23. став 7. ЗИП-а из 2004.

при том на ток парничног поступка покренутог по излучној тужби трећег лица.

Сви ови аргументи показују да поновним увођењем механизма заштите трећих лица у извршном поступку, исти није изгубио на својој ефикасности. Коначно, наведени рокови, односно, предузимање радњи унутар тих рокова, неће бити угрожени признавањем трећим лицима права на одбрану од радњи извршења, којима се без законског основа захвата у њихова права.

Nikola Bodiroga

THIRD PARTY'S OBJECTION IN ENFORCEMENT PROCEDURE

Summary

In the 2000 Serbian Law on Enforcement Procedure there was no mention of the third party's objection. This solution was interpreted in two ways: first, objection of the third party was not considered allowed, so the third party can only protect its rights in litigation procedure. Alternatively, objection of the third party was considered admissible through interpretation of article 49 paragraf 3 of the previous Law on Enforcement Procedure. This produced significant legal uncertainty and had adverse effect on procedural efficiency the rule was striving to protect.

It is well known, and it happens often, that the third party rights can be infringed by actions used to coercively enforce a claim in accordance with the law. Therefore, the new 2004 Law on Enforcement Procedure reintroduces objection of the third party in order to provide more efficient procedure. A person claiming to have a right in an object of enforcement, that prevents the enforcement of the executive title, may file an objection against the enforcement, and may request that the enforcement against such object be declared invalid, to the extent that it affects the right of the third party. An alternative would be a new litigation started by the third party.

By reinstating third party's objection, New Serbian Law on Enforcement Procedure provides considerable improvement with regard to procedural efficiency.

Key words: *Enforcement. – Objection. – Reasons. – Procedure.*